‘Kinderen van het land,

Olga Orman heeft afgelopen donderdag haar nieuwe dichtbundel Cas di biento / Doorwaaiwoning gepresenteerd in de Biblioteca Nacional van Aruba. De bundel is uitgegeven door Uitgeverij In de Knipscheer. Fred de Haas nam (onbezoldigd) de vertalingen voor zijn rekening en schreef voor de Ñapa een artikel over de dichtbundel en het leven en werk van Olga Orman.

Tekst: **Fred de Haas** Foto: **Jean-Paul Pattiapon**

Het werk van Olga Orman (1943, Aruba) is onlosmakelijk verbonden met de herinneringen aan haar geboorteland, herinneringen die nog scherper zijn geworden door haar lange verblijf in Nederland. Haar gedichten ademen ook het talent dat zij later beroepsmatig ontplooide als vertelster van verhalen waar kinderen en volwassenen geboeid naar luisterden.
Het leven lachte haar toe. Ze was leergierig en behalve op de basisschool in Oranjestad stak ze veel op van haar vader die haar meenam in de natuur en haar de namen van bomen en planten leerde:

Bo a habri mi wowo
pa buniteza di cadushi;
bo a laga mi inhala
holo di lama...

Je opende mijn ogen
voor de schoonheid van cacteeën;
je liet de geur van zee
mijn longen strelen...

Na haar opleiding tot onderwijzeres in Nederland zou ze, alvorens zich in Nederland te vestigen, eerst nog vijf jaar doorbrengen op Curaçao waar ze les zou geven aan de Prinses Ireneschool en andere scholen en waar een toenmalige directeur niets moest hebben van de nieuwe lesmethoden die ze wilde toepassen in de klas. Hij vond dat maar onnodige nieuwlichterij en ze moest maar vooral ‘gewoon’ doen. Dat betekende: ‘alle banken in rijen achter elkaar, de juffrouw vóór het bord en lesgeven maar’.

Voordat Olga in 1970 weer naar Nederland vertrok maakte ze nog de opstand van de Curaçaose arbeiders in 1969 mee en daarmee ook het prille begin van de omwenteling in het nationale Curaçaose denken die dit traumatische gebeuren met zich mee zou brengen.

In Nederland begint er een tijd waarin ze als onderwijzeres geconfronteerd zou worden met een grote verscheidenheid aan culturen. Ze gaat werken op een basisschool in de Amsterdamse Bijlmer waar ze er hoe langer hoe meer van doordrongen raakt dat het onderwijs zodanig aangepast zou moeten worden dat alle cultureel van elkaar verschillende kinderen bereikt zouden kunnen worden. Het politieke tij was gunstig want het Nederlandse ministerie van Onderwijs vond eindelijk - na een lange tijd van onnadenkendheid, verwaarlozing en onverschilligheid - dat er in het onderwijs rekening moest worden gehouden met de verschillende culturele achtergronden van de migrantenkinderen.

De gedichten

Vanaf de jaren 80 van de vorige eeuw begint Olga met tussenpozen haar gevoelens en gedachten in de vorm van gedichten tot uiting te brengen.
Naar aanleiding van een cursus over het Papiaments die werd gegeven door de Curaçaose dichter Luis Daal werd ze zich ervan bewust hoezeer de Nederlandse taal de taal van die ‘andere wereld’, het functioneren van anderstaligen c.q. Papiamentstaligen in de maatschappij kon bemoeilijken:

Mi ta sigui cana y busca
riba un caminda scur, nubia
yen di piedra di otro mundo, importa
cu cada bes ta pone mi trompeca...

Ik loop weer verder, zoek
mijn nevelige weg, gehuld in donker en
bezaaid met stenen uit een andere wereld
waar ik steeds weer over struikel...

Dat de vreemde taal als dwangbuis kan worden ervaren wordt geïllustreerd door het gedicht Resolucion / Besluit, waarin het gebruik van de moedertaal een ware bevrijding betekent voor een geest die zich in zijn uitdrukkingsmogelijkheden altijd beperkt heeft gevoeld door de boeien van een van buitenaf opgedrongen taal:

boca habri,
sin por saca un pia di palabra,
ni un grito,
ni un suspiro,
mi yiu di palabra aborta,
prome cu e la nace...

ik sta met open mond
en dichtgeschroefde keel:
geen zucht, geen kreet
komt er doorheen.
Ik ga zwanger van veel woorden,
maar mijn kind blijft ongeboren...

Hoewel bijna alle gedichten in Nederland zijn geschreven is aan alles te merken hoezeer Olga met haar ‘lombrishi’ (= navelstreng, een krachtig symbool van verbondenheid voor alle inwoners van de Caribische eilanden) verbonden is aan haar geboorteland dat zij heeft leren liefhebben aan de hand van een vader die haar de weg wees in de Arubaanse natuur:

niet van het water’

Ainda mi ta corda
con oranan largo
den solo cayente nos ta piki dado...

Ik weet nog steeds
hoe in de hete zon
we cactusvruchten plukten, uur na uur...

De betrekkelijkheid van het bestaan, de verwevenheid van dood en leven, van hoop en wanhoop gaan hand in hand met de verwondering over het verschijnsel dat het leven zich steeds weer vernieuwt. Symbool hiervoor is de aarde die - voor het dichterlijk beleven - ‘s avonds in slaap valt en de volgende dag weer door de zon tot leven wordt gewekt:

Para den spil di luna cla
e ta despedi di tur creatura
warda un simia
pa mayan por habri un otro dia...

En in de spiegel van de lichte maan
zegt ze gedag aan het bestaan,
en wacht op levenbrengend zaad
voor nieuwe dageraad...

En altijd op de achtergrond is daar het eiland Aruba met dezelfde natuur en ondergaande zon die de inspiratie vormde voor het bekende gedicht Atardi van Jozef Sickman Corsen en honderd jaar later zijn weerklank vindt in de beleving van Olga Orman:

Solo bahando den lama
ta colora shelo
colo’i carco flama.

De zon gaat onder in de zee,
de kleurenvloed is niet te stelpen:
rijk als bontgevlamde schelpen.

Af en toe klinken schrille klanken door in haar lyriek wanneer de betrokkenheid bij het wel en wee in de bewogen geschiedenis van haar land voelbaar wordt. In het gedicht Conciente / Bewust neemt ze ons in krachtige beelden mee op een reis die vanaf de slaventijd voert langs het zwarte, vloeibare goud van de olie-industrie en het ongebreidelde toerisme van de 20e en 21e eeuw. Maar ondanks de krachten en stormen van buiten blijft de identiteit van de bewoners van de Caribische eilanden die zo lang met elkaar waren verbonden overeind, een identiteit die zo sterk verschilt van die van de ‘kinderen van het water’, de bewoners van de Lage Landen aan de Noordzee:

Seis punt’i baranca
lanta cabes
horcan ta bin y bai
yiunan di tera y no di awa
hancra den scoch’i
mama Caribe…

Zes rotsen, hef je kop
boven het water,
orkanen gaan en komen,
kinderen van het land, niet van het water,
voor anker in de moederschoot
van de Cariben...

Cas di biento / Doorwaaiwoning is nu op Aruba en Curaçao verkrijgbaar.

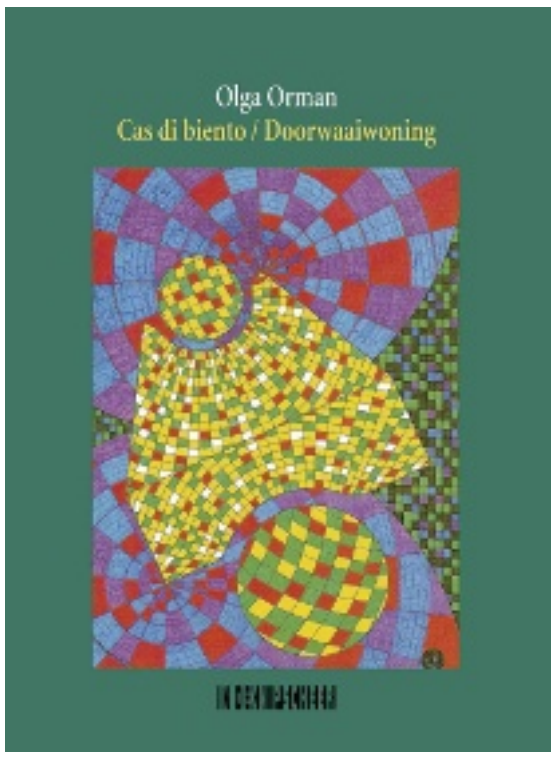

Ars Poëtica.

Alpejagerslied

Voor E. du Perron

Een heer die de straat afdaalt
een heer die de straat opklimt
twee heren die dalen en klimmen
dat is de ene heer daalt
en de andere heer klimt
vlak vóór de winkel van Hinderickx en Winderickx
vlak vóór de winkel van Hinderickx en Winderickx van
de beroemde hoedemakers
treffen zij elkaar
de ene heer neemt zijn hoge hoed in de rechterhand
de andere heer neemt zijn hoge hoed in de linkerhand
dan gaan de ene en de andere heer
de rechtse en de linkse de klimmende en de dalende
de rechtse die daalt
de linkse die klimt
dan gaan beide heren
elk met zijn hoge hoed zijn eigen hoge hoed zijn bloed
eigen hoge hoed
elkaar voorbij
vlak vóór de deur
van de winkel
van Hinderickx en Winderickx
van de beroemde hoedemakers
dan zetten beide heren
de rechtse en de linkse de klimmende en de dalende
eenmaal elkaar voorbij
hun hoge hoeden weer op het hoofd
men versta mij wel
elk zet zijn eigen hoed op het eigen hoofd
dat is hun recht
dat is het recht van deze beide heren

Paul van Ostaijen

Gedichten (1918)

Letra

Leonardo Padura Fuentes
Tot verrassing van velen is de republiek Cuba begonnen zijn internationale relaties te herzien. De nieuwe verhoudingen met de Verenigde Staten vormen het hoogtepunt van die verrassing. Daarmee is zeker in de VS de belangstelling voor Cuba, inclusief de Cubaanse literatuur, vernieuwd.
Eén van de meest bekende Cubaanse schrijvers is Leonardo Padura Fuentes (1955). Behalve schrijver van een aantal detective-achtige romans is hij ook een net niet als dissident bestempelde, niet-onkritische journalist.
Hij beheerst de politieke acrobatiek als geen ander, zodat hij vrij mag rondlopen zonder dreiging van gevangenneming of uitzetting. Zijn boeken moeten voor een deel allegorisch worden opgevat. Natuurlijk mag er over veel gevoelige zaken niet openlijk worden gesproken. Dat was in Oost-Europa het geval en dat is nog steeds zo in Noord-Korea en Cuba. Verhuld taalgebruik is zoiets als een nationaal gezelschapsspel. Je praat niet over Fidel Castro maar over een man die af en toe iets in een tv-uitzending zegt.
Als Padura met enkele studenten in de journalistiek praat, die zich afvragen wat de verbeterde toegang tot internet voor hun werk zal betekenen (gedurfde vraag!), formuleert hij glimlachend: ‘Ik weet jullie hebben de beste intenties, maar je gaat werken voor Granma of voor televisie en na zes maanden weet je precies wat dat betekent.’ Veel mensen zouden graag zien dat Padura zegt wat hij bedoelt. Maar dat zou vertrek uit Cuba betekenen. Tussen haakjes, schrijvers als Cabrera Infante en Arenas schreven prachtig werk in ballingschap, maar Padura is bang in een ‘geest’ te veranderen die boven de wereld (van Cuba) zweeft, in plaats van door de modder te lopen.
Zijn’El hombre que amaba a los perros’ (2009) is vorig jaar in het Engels verschenen: The Man Who Loved Dogs. Het boek is een historische roman van 600 pagina’s over het conflict tussen Stalin en Trotsky. Daarover is al erg veel geschreven. Padura probeert vooral inzicht te krijgen in het sluipende proces van overgang van idealistische denkbeelden over de schitterende nieuwe samenleving waarvan de fundamenten in de revolutie zijn gelegd, naar de onmenselijke, ongeloofwaardige en meestal wrede destructieve realiteit waar het proces op uitloopt. Van revolutionaire utopia naar totalitaire dystopia. Nu al gerealiseerd in het leven van de hoofdrolspelers.
Een jonge Cubaanse auteur maakt kennis met een mysterieuze vreemdeling die langs het strand van Havana wandelt met zijn honden, Russische wolfshonden wel te verstaan. Deze prachtige dieren werden als jachthonden gebruikt door de Russische aristocratie. De vreemdeling blijkt geen gewone persoon te zijn. Hij is duidelijk een vreemdeling in Cuba, met zijn nieuwe limousine en knecht. Ze leren elkaar kennen. Na enige tijd ontdekt de schrijver dat zijn nieuwe vriend die dol op zijn honden is en vriendelijk jegens zijn medemensen, indertijd de brute moord op Trotsky heeft gepleegd, in opdracht van de duistere Stalin. Hij is met stomheid geslagen, alsof iemand uit de geschiedenis is weggevlucht en opnieuw belichaamd wordt op het Cubaanse strand. Aangezien het beeld niet alleen voor de Cubaanse utopie geldt, maar ook voor de kapitalistische, de islamitische is de lering universeel.